

การปรับทัศนะทางการแพทย์และสาธารณสุข

เนื่องในวันขึ้นปีใหม่ ๒๕๓๔ ขอส่งความสุขปีใหม่มายังผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหมอชาวบ้านทุกคน ทั้งผู้เขียน ผู้พูด ผู้ผลิต ผู้กระจาย ผู้อ่าน ผู้ฟัง ตลอดจนผู้สนับสนุนและผู้วิพากษ์วิจารณ์โดยทั่วกัน ขอให้มีความสุขปีติปราโมทย์ในกรรมที่ทำแล้วด้วยดี และมีความสุขความเจริญในชีวิตการงานโดยทั่วกัน

ในการทำอะไร ๆ ทัศนะหรือแนวคิดหรือทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ จะเป็นตัวกำหนดการกระทำ ในมรรคมืองค์แปดท่านจึงต้องเริ่มต้นด้วยสัมมาทิฐิเป็นปฐม เพราะถ้ามีความเห็นชอบแล้วก็จะมีการปฏิบัติชอบตามมา แต่ถ้าเริ่มต้นเป็นมิจฉาทิฐิ การกระทำที่ตามมา ก็จะเป็นมิจฉาปฏิบัติ

ทัศนะเกี่ยวกับสุขภาพที่มีอยู่ทั่วไปขณะนี้ เป็นทัศนะที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสุขภาพ

สุขภาพนั้นเป็นเรื่องที่มี ๓ มิติ คือระบบชีวภาพ หรือกาย จิต และสังคม เข้ามามีความเกี่ยวข้องกัน มิติทางจิต มีผลต่อสุขภาพทั้งทางบวกและทางลบ เช่น ความเชื่อ ความรู้สึก ความคิด จิตที่มั่นคง จิตที่ไม่มั่นคง มีผลต่อสุขภาพ มิติทางสังคม เช่น ความสัมพันธ์ในครอบครัว ในที่ทำงาน และในลักษณะอื่น ๆ การศึกษาวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ล้วนมีผลกระทบต่อสุขภาพ แต่ทัศนะทางสุขภาพของการแพทย์แผนปัจจุบันอยู่กับระบบชีวภาพหรือเรื่องทางกายเกือบจะ ล้วน ๆ

ระบบชีววิทยาหรือกายนั้นไม่ค่อยจะเปลี่ยนแปลงใน ๑ ล้านปีที่ผ่านมา และไม่ผู้จะแตกต่างในชนชาติต่าง ๆ แต่จิตทางจิตและสังคมนั้นแตกต่างกันในชนชาติต่าง ๆ และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในภาวะต่าง ๆ และเชื่อมโยงไปสู่เรื่องต่าง ๆ มากมาย ในเมื่อการแพทย์แผนปัจจุบันใช้รูปแบบทางชีววิทยาหรือทางกายเกือบจะ ล้วน ๆ แต่ขาดรูปแบบทางจิตและสังคม การแพทย์ชนิดนี้จึงเข้าไปสู่สภาวะเสถียร (static) และแยกตัว ไม่สามารถปรับตัวและเชื่อมโยงกับสิ่งต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้เท่าที่ควร

รูปแบบทางชีววิทยาอาศัยฐานทางวิทยาศาสตร์อย่างเดียว คนที่จะเข้าร่วมด้วยได้จึงมีจำกัด เราจึงเห็นสภาพโรงพยาบาลที่แน่น ๆ ตรวจแบบเร็ว ๆ ลวก ๆ และบริการไม่พอ แต่ถ้าเอารูปแบบทางจิตและสังคมเข้ามาาร่วมด้วย เรื่องของสุขภาพจะมีฐานอยู่ในวัฒนธรรม หรือคนทั้งมวลมีส่วนร่วมด้วยได้ เช่น บุคคลแต่ละคน ครอบครัว ชุมชน ศาสนา ครู นักสังคมศาสตร์ และอื่น ๆ

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ ขณะนี้เรากำลังเผชิญกับโรคมะเร็งไข้เจ็บที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม เช่น โรคหัวใจ โรคความดันเลือดสูง มะเร็ง อุบัติเหตุ โรคเอดส์ มาตรการที่จะควบคุมโรคเหล่านี้เป็นมาตรการทางพฤติกรรมเป็นส่วนใหญ่ แต่ระบบการแพทย์และสาธารณสุขอยู่บนพื้นฐานทางวัตถุหรือทางกาย และขาดความเข้าใจเรื่องทางพฤติกรรม จึงไม่สามารถควบคุมโรคเหล่านี้ได้ และโรคเหล่านี้กำลังแพร่กระจายอย่างใหญ่หลวง แต่ถ้าเปลี่ยนฐานของเรื่องให้เป็นฐานทางพฤติกรรม ซึ่งเชื่อมโยงกับจิตทางจิตและสังคม ก็จะมีคนอื่น ๆ เข้ามา มีบทบาทอีกมากมาย

การปรับทัศนะทางการแพทย์และสาธารณสุข จึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาสุขภาพให้ได้ผล ถ้าทัศนะสุขภาพอยู่บนตรีมิติ คือ กาย จิต สังคม ก็จะเป็นทัศนะที่สมบูรณ์ และเปิดโอกาสให้มีความหลากหลาย และการมีส่วนร่วมโดยคนทั้งมวล นับตั้งแต่การดูแลตนเอง ตลอดจนบทบาทของสังคมทั้งมวล พลังที่จะมาเกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพก็จะเพิ่มขึ้นหลายด้านเท่า เพื่อให้ทันกับปัญหาซึ่งมีความหลากหลายและปริมาณมาก เรื่องทัศนะจึงมีความสำคัญมากด้วยประการฉะนี้

ประเวศ วะสี